Илија Бакић

У СЛАВУ РАЗЛИЧИТИХ ПОГЛЕДА

Дејана Николић, *Календар,*
Аутроско издање, Чигоја штампа, Београд, 2019.

Четврту песничку књигу Дејане Николић (1965) чине две целине – прва није насловљена док друга носи наслов „Апокриф" (са 14 песама од по шест стихова); с обзиром на пренесено значење појма „апокриф", знатижељни читалац је од песникиње упућен да се врати на почетак књиге и ишчитава је на сугерисани начин. Тако књига има два могућа читања – прво које није условљено ауторском сугестијом и друго у коме се већ знани садржај може/треба поново читати али у значењском кључу који је назначен у „Апокрифу". Оваквим поступањем песникиња се опредељује за усложњено а не спонтано конзумирање поезије односно за ишчитавање које претпоставља одређена предзнања или усмеравања (својеврсна „упутства за употребу") те тражи активни читалачки ангажман и спремност на интелектуалне играрије и истраживања. У крајњем, овај је (активни/сарадднички) манир/поступак унеколико сугерисан и самим насловом који својом дневном присутношћу односно (не)подразумеваном „непоетичношћу" свакако нуди (али и мами) одређене „кључеве читања" (од веристичког до дубоко интимистичког). И одиста, како се читалачки напредује кроз књигу лако се налазе потврде многих претпоставки/предосећања све док се, негде на половини првог (не)циклуса, не достигне до песме „Календар" која исписује бар још један начин разумевања представљене поезије. У њој се најпре каже „Гнев ми, Богињо, певај. / Тако почиње спев." да би, после тог епски интони-

раног исказа (након помињања савременог појма „стиропор"), уследило појашњење/откровење: „Излиле жиле, пљуснула кофа / песме из једног комада / оцеђене од строфа, / камене плодове катастрофа." И одиста све су песме у књизи исписање/испеване без строфа, као непрекинути монолози, у једном даху. Понекад је тај дах, бременит значењима и слутњама (потенцијалних катастрофа), грчевит, тежак, загрцнут, готово без ваздуха, емотиван и сугестиван а потом следи дужи ли краћи промишљени монолог, онај који бира речи и хоће да се изрази прецизно, што прецизније. Но, има и врцавог говора/певања, лепршавог, готово враголастог. Смена ових расположења није шематизована, као што ни риме у стиховима нису редовне. Јер распоред (календар?) није строго задат; с пролећем уобичајено долазе сунчани дани али неретко има и снежних, лета могу бити и врела и кишна, зиме благе и мутне...

Пошто књига започне песмом „Хор", која асоцира на антички хор као свезнајући (божански) глас, нижу се стихови које ће читалац (према свом афинитету и искуству) тумачити и груписати у целине. Чини се, ипак, да у првом делу књиге преовладавају теме проласка година (да не кажемо старења) и искустава која оне доносе, емотивних изазова и искушења те песничког посматрања и доживљаја окружења и адекватних промишљања истог. Уколико се, међутим, одрекнемо таквог градирања садржаја књиге (свесни да оно умногоме упрошћује понуђене менталне пејзаже), можемо га сасвим лако дефинисати као целину састављену од низа фрагментарних тренутака интроспекције, низа тренутака самопосматрања и самоспознаје. У таквим случајевима чини се да неминован је след питања започет са „Да ли је Бог увек на мојој страни?" и (привремено) окончан другим „Хоћу ли увек бити миљеница / под расцветалим гранама?" („Пред огледалом"). Одмах следи и помало резигнирано интелектуално повлачење пред непријатељским светом „Моје неутешне песме, хитре сребрне рибе, / ви немате женског срама. / Вратите се да ћутимо насамо." („Сафо") на шта се надовезује констатација „До четрдесет пете била сам дете. / Сад пијем таблете." („Архив"). У тим се координатама слажу утисци и самозадати циљеви „Ја жудим за променом." („У летњој ноћи"), епизоде депресије и дефетизма „Не могу више без наочара. / Почела да бројим паре. / Кога ја то заваравам?" („Обредна песма"), „Довољно сам стара да могу да чекам." („У видном пољу"), „Биће мој вечерњи и последњи звон." („Сусрет"), сумње „Кожа не лаже. / Његови додири не важе." („Удварач"), „Ја сам се калила од челика, / трпела муке и постала велика." („Реквијем"). Око ових исказа распростиру се слике непознатих плажа као и именованих локација (Фиренца, Палилулска пијаца, Бока, Метохија, Звечан, никад виђени Нил...), људских група као средина у којима, сред свакаквих временских (не)прилика, бивствује поетски субјект (субјекткиња). А стихови којима се све ово испева, озбиљним али и хуморним тоном, слободни су и, како рекосмо,

понекад римовани уз повремене додатке уобичајених језичких/народских склопова и фраза („Широк Дунав раван Срем", „Земља Дембелија", „тета лија", „куку", „рибарче", „свадбени ђердан"...) којима се, упркос преовлађујућој урбаности, не брише нити скрива континуитет са благородном народном традицијом.

Упркос поменутог зова „Моје неутешне песме (...) Вратите се да ћутимо насамо." („Сафо") те самоодређујуће тврдње „Више не измишљам и не стварам." („Обредна песма"), песничке сумње биће побеђене и – креативни принцип тријумфује „Опет пишем. Шаљем пољима кишу. / После велике суше натапам земљу душом." („Додола") јер је он суштима бића и насушна мера његовог постојања „Запиши то у свеску па лези да спаваш." („Вече").

Ако је почетни сегмент књиге стварао разнородну и нефокусирану, али свакако уверљиву, слику свакодневице осетљиве особе чија је запитаност пред сопственим постојањем условљена како неуклапањем у друштвене конформистичке стандарде тако и трезвеном спознајом своје пролазности ослобођеном било какве (претеране) емотивне афектације, циклус „Апокриф" усредсређен је на мушко-женски однос као жижну тачку кроз коју се прелама комплетна егзистенција јединке/поетског субјекта (субјектиње). Постављањем/именовањем тог тежишта унеколико се мења равнотежа односно мења поглед/ракурс како певања тако и разумевања стихова а, у контексту комплетне књиге, могући је и другачији доживљај првог дела књиге, откривање слојева који су до тада остали неистакнути. С друге стране, ово условљавање није умањило атрактивност песама из „Апокрифа" потврђујући да (само)задати услови нису препрека за добру поезију и ваљаног песника/песникињу. Отуда ће и у овим песмама бити врцавих и враголастих запажања („Не бих те узела за мужа. / Изазиваш ужас, превише си леп.", „Пробуди ме пожуда, / Поруши ми Скадар.", „Мој драгане, моја грудо леда. / Од срца се одвојити не да."), несвакидашњих, безмало тематски иновативних увида („Психа те напушта, Еросу, / ближиш се шездесетој,"), као и надахнутих исказа закључно са финалним стиховима „Ово је, дакле, епилог. / Готово је с мојом улогом. / Понекад још мислим на њега. / На згариште пада снег, / тихе пахуље на пластично цвеће, / светињу моје душе, на ту подерану врећу."

Календар Дејане Николић представља се, у коначном ишчитавању, као амбициозно замишљена и успешно реализована песничка творевина интригантних и изазовних садржаја која итекако заслужује предану пажњу читалаца и критике.